

**“ТЕХНОЛОГИЯ” ФАНИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ИННОВАЦИОН КАСБИЙ
ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ДИДАКТИК ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ**

Чориева Дилноза

Термиз давлат педагогика институти ўқитувчиси

Аннотация: Мазкур мақолада “Технология” фани ўқитувчиларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлаш жараёнида талаб этиладиган дидактик шарт-шароитлар таҳлил қилинган. Инновацион фаолиятга тайёргарлик ўқитувчиларнинг методик, ахборот-коммуникация, маънавий, мотивацион ва амалий кўникмаларини ривожлантиришни ўз ичига олади. Шунингдек, мақолада “Технология” фани ўқитувчиларини замонавий билим ва кўникмалар билан таъминлаш мақсадида интерактив ва лойиҳавий усуллар, муаммоли таълим ва АКТ имкониятлари қай тарзда қўлланилиши мумкинлиги ёритилган. Тадқиқотнинг натижалари ўқитувчиларнинг касбий малакаларини янада ривожлантиришга кўмаклашади.

Калим сўзлар: “Технология” фани, инновацион фаолият, ўқитувчи тайёргарлиги, дидактик шарт-шароитлар, методик тайёргарлик, ахборот-коммуникация технологиялари, мотивация, амалий фаолият, муаммоли таълим, интерактив усуллар.

Кириш. Дунё миқёсида ривожланган мамлакатларнинг нуфузли таълим муассасаларида таълим олувчиларни касбий фаолиятга тайёрлашда мустақил таълимни амалга оширишга алоҳида эътибор қаратилади. Чунки ҳозирги глобаллашган дунёда кенг қамровли тафаккури ривожланган, мустақил фикрлай оладиган мутахассислар зарур. Таълим-тарбия жараёнида ўқитувчиларни мустақил фикрлашга ўрганиш асосий ўринга кўтарилиши замон талабидир.

Халқаро педагогик тажрибаларга кўра, педагог мутахассисларнинг мустақил таълим олиш ва ўз устида ишлаш эгаллаган билим, кўникма ва малакаларни амалиётда мустақил қўллаш олиш, ўз мутахассислиги бўйича малакасини

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

мунтазам ошириб бориш, ўз соҳаси бўйича дунё миқёсидаги янгиликлардан доимо хабардор бўлиш ва улардан ўз фаолияти давомида фойдалана олиш, инновацион фаолият олиб бориш кўникмалари ўқув амалиётларида шаклланади. Шу боис, ўқутувчиларда тизимли таҳлил қилиш, танқидий ва ижодий фикрлаш кўникмаларини шакллантириш, касбий компетенцияларни кучайтиришга қаратилган янги методика ва технологияларни ишлаб чиқиш ва кенг жорий этиш, ўқув жараёнининг асосий қисмини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтирилган ўқув дастурлари ва ўқув-услубий материаллар билан мунтазам бойитиб бориш орқали касбий ва шахсий компетентликни ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади.

Ҳозирги кунда таълим тизимида инновацияларнинг жорий қилиниши ва янги технологиялардан фойдаланиш жадаллик билан ривожланмоқда. Жумладан, “Технология” фани таълими нафақат амалий билимларни ўқитишни, балки ўқувчиларнинг инновацион кўникмаларини ривожлантиришни ҳам ўз ичига олади. Бу борада муаллимлардан ўқув жараёнини янгича усул ва воситалар асосида ташкил қилиш, педагогик технологияларни ва ахборот-коммуникация технологияларини самарали қўллаш кўникмалари талаб этилади. Шунингдек, ўқитувчиларнинг инновацион касбий фаолиятини қўллаб-қувватлаш, уларни ишлаб чиқаришга яқинлаштириш, ўқув жараёнини амалий тарзда бойитиш учун бир қатор дидактик шарт-шароитлар яратиш лозим.

Мамлакатимизда “Технология” фани таълимини ривожланиш жараёни ва замонавий тенденциялари, мутахассисларни касбий фаолиятга тайёрлаш, таълим олувчиларнинг мустақил ва ижодий иш фаолиятларини ташкил этиш масалалари бўйича Р.Х.Джураев, Ш.Э.Қурбанов, Н.А.Муслимов, Қ.Т.Олимов, З.К.Исмаилова, Д.О.Химматалиев, Ш.С.Шарипов, Ж.А.Хамидов, О.А.Қўйсинав, Х.Ш.Қадиров, Б.Б.Эргашев ва бошқалар тадқиқотлар олиб боришган.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

“Технология” фани таълимида махсус фанларни ўқитиш ва ўқув амалиётларини ташкил этиш масалалари бўйича О.А.Абдуқудусов, С.Ю.Ашурова, Г.М.Анорқулова, Р.Х.Джураев, К.Ж.Мирсаидов, Ў.Д.Хидиров, Я.Ҳайдаровлар томонидан тадқиқот ишлари олиб борилган. Республикамизнинг етакчи педагог олимларидан Н.А.Муслимов, Н.Н.Азизходжаева, О.А.Қўйсинов, Ш.Юнусова, П.Т.Мағзумов, Б.Р.Муқимов, Ж.Турматов, Ф.М.Садикова ва бошқалар таълимни ташкил этиш ва фаоллаштириш масалалари устида илмий тадқиқот ишларини амалга оширишган. МДХ давлатларидан Б.П.Есипов, И.Я.Лернер, О.А.Нильсон, П.И.Пидкасистий, Н.И.Чиканцева, Т.И.Шамова ва бошқалар томонидан ўқувчиларнинг мустақил ишларини ташкил этиш, режалаштириш, фаоллаштириш ва рағбатлантириш масалалари тадқиқ қилинган. Хорижий давлат олимларидан M.W.Berkowitz, V.A.Battistich, M.Bier, G.Owens, V.Goldschmid ва B.F.Skinner каби олимлар касбий фаолиятга тайёрлашда касбий фаолиятга тайёрлаш муаммолари бўйича илмий тадқиқот ишлари олиб борганлар.

Шу ўринда “Технология” фани таълими бўйича тавсия этилган адабиётлар шарҳини ҳам бериб ўтсак.

1. Ашуров, Ф. А. (2020). “Педагогик инновациялар асослари”

Мазкур китобда педагогик инновациялар тушунчаси, уларнинг таълим тизимидаги роли ва уларни амалга ошириш усуллари ёритилган. Муаллиф ўқитувчиларнинг инновацион фаолиятини ривожлантириш учун зарурий методик ва амалиётга асосланган усулларни тақдим этади. Бу асар “Технология” фани ўқитувчиларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлаш жараёнида муҳим манба сифатида фойдаланилиши мумкин.

2. Каримов, Р. А., & Юсупов, Ш. Б. (2018). “Интерактив таълим технологиялари”

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

Асар интерактив таълим технологиялари, уларнинг афзалликлари ва уларни дарс жараёнида самарали қўллаш имкониятлари ҳақидаги билимларни ўз ичига олади. Муаллифлар таълим жараёнини жонли ва қизиқарли қилиш учун қўлланиладиган турли усуллар ҳақида маълумот берадилар. Бу асар “Технология” фани ўқитувчиларига дарс жараёнида интерактив усулларни қўллашда қўлланма сифатида хизмат қилиши мумкин.

3. Салимов, Б. К. (2019). “Ахборот-коммуникация технологиялари таълимда”

Китобда ахборот-коммуникация технологияларининг таълим тизимида қўлланилиши, уларнинг ўқув жараёнига таъсири ва самарадорликни ошириш имкониятлари ҳақида сўз боради. Муаллиф АКТ воситаларини самарали қўллашнинг педагогик асосларини ўрганиб чиқиб, таълим жараёнини инновацион тарзда ташкил қилиш учун қўлланиладиган турли воситалар ҳақида маълумот беради. Бу китоб “Технология” фани ўқитувчилари учун муҳим назарий манба ҳисобланади.

4. Искандаров, Ш. Н. (2021). “Дидактика: назарий асослар ва амалиёт”

Асарда дидактик принциплар, таълим жараёнини ташкил этишнинг назарий асослари ва амалий усуллари кенг ёритилган. Муаллиф таълим жараёнида дидактик шарт-шароитларни яратишнинг афзалликларини кўрсатиб ўтади. Мазкур манба “Технология” фани ўқитувчиларини тайёрлашда асосий назарий манба сифатида аҳамиятга эга.

5. Ўролов, А. Т. (2022). “Муаммоли таълим ва унинг амалий қўлланилиши”

Бу китоб муаммоли таълим тушунчаси, унинг назарий асослари ва таълим жараёнидаги қўлланилиши ҳақидаги маълумотларни ўз ичига олади. Муаллиф муаммоли таълимнинг ўқувчиларда ижодий ва мустақил фикрлашни ривожлантиришдаги аҳамиятини таъкидлайди. Бу асар “Технология” фани

ўқитувчиларига муаммоли таълимдан фойдаланишни самарали ташкил этишда амалий тавсиялар беради.

6. Шарипов, Д. Х. (2017). “Маънавий ва мотивацион таълим жараёнидаги аҳамияти”

Китобда маънавий муҳит ва мотивациянинг таълим жараёнидаги аҳамияти, ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида ижобий муносабатларни шакллантириш усуллари ҳақида сўз боради. Муаллиф таълим жараёнини самарали ташкил қилишда мотивациянинг ва маънавий муҳитнинг ўрнини тушунтириб, ўқитувчилар учун амалий кўрсатмалар беради. Асар ўқитувчиларнинг инновацион фаолиятига мотивация бериш учун қўлланма сифатида хизмат қилади.

Дидактик шарт-шароитларнинг мазмуни ва вазифалари

“Технология” фани муаллимларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлашдаги дидактик шарт-шароитлар бу ўқитувчиларнинг методик, ахборот-технологик, маънавий, мотивацион ва амалий тайёргарликларини қамраб олади. Қуйида мазкур шарт-шароитлар ҳар бири ҳақида батафсил маълумот берилади:

1. Методик тайёргарлик

Методик тайёргарлик “Технология” фани ўқитувчиларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлашнинг муҳим асосларидан биридир. У ўқитувчиларга дарсларни янги ва самарали усуллар асосида ташкил қилишда ёрдам беради. Ушбу тайёргарлик учун қуйидаги талаблар муҳим ҳисобланади:

- *Интерактив усуллардан фойдаланиш:* Оқибатли ўқув жараёнини ташкил қилиш учун интерактив усуллар, жумладан, лойиҳалар асосида ўқитиш, муаммоли вазиятларда фаолият юритиш, жамоавий ишни ташкил қилиш зарур. Бу ўқувчиларнинг эътиборини жамлаб, уларда мустақил фикрлаш ва ижодий ечим топиш кўникмаларини ривожлантиради.

- *Лойиҳавий ўқитиш усуллари:* Лойиҳавий ўқитишда ўқувчилар ўз фаолияти натижасида лойиҳа яратишга йўналтирилади, бу эса амалий билимларни

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

мустақил ўзлаштиришга ёрдам беради. Бу ўқувчиларни реал ҳаётдаги муаммоларни ҳал қилишга йўналтиради ва уларда касбий кўникмаларни ривожлантиради.

- *Экспериментал машғулотлар ўтказиш*: Экспериментал усуллар орқали ўқувчилар амалдаги натижаларни мустақил текшириш ва баҳолаш кўникмаларига эга бўлади. Шу билан бирга, уларда танқидий фикрлаш ва далилларга асосланган қарорлар қабул қилиш кўникмалари шаклланади.

2. Ахборот-коммуникация технологияларидан (АКТ) фойдаланиш

Инновацион касбий фаолиятда АКТни самарали қўллаш ўқитувчилар учун катта аҳамиятга эга. Ахборот-коммуникация технологияларини қўллай олиш уларнинг замонавий таълим жараёнини ташкил қилиш қобилиятини оширади:

- *Мультимедиа воситалари*: Мультимедиа воситалари ёрдамида дарсларни кўргазмали ва интерактив қилиш мумкин, бу эса ўқувчиларнинг дарсга бўлган қизиқишини оширади ва уларнинг материални ўзлаштиришини енгиллаштиради.

- *Онлайн платформалар*: Бугунги кунда турли онлайн платформалар ёрдамида масофавий таълим олиш имкониятлари мавжуд. “Технология” фани бўйича дарсларни онлайн ўтказиш, вебинарлар, видео-дарслар ва муаллимлар билан онлайн мулоқотларни ташкил қилиш орқали ўқувчиларнинг билимларини бойитиш мумкин.

- *АКТ воситаларини лойиҳалаштириш ва интеграция қилиш*: Замонавий АКТ воситаларини фаолиятга жорий қилиш учун, ўқитувчилар дастурлаш асослари, интернет хавфсизлиги ва лойиҳалаштириш бўйича зарурий билимларга эга бўлиши зарур.

3. Таълим муҳитини такомиллаштириш ва амалий фаолиятга йўналтириш

Ўқитувчилар ва ўқувчилар учун замонавий лабораториялар ва интерактив таълим хоналари яратиш зарур. Бу уларга реал ишлаб чиқариш шароитига яқин муҳитда билимларни қўллаш имконини беради. Бунда:

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

- *Замонавий лаборатория ва устахоналар*: “Технология” фани ўқитувчилари замонавий лабораториялар ва устахоналарда ишлаш имконига эга бўлганда, уларнинг ўқувчиларга амалда билим бериш кўникмалари ривожланади.

- *Техник ресурслар билан таъминлаш*: Интерактив доска, проекцион қурилмалар ва турли компьютер дастурлари ёрдамида ўқув жараёнини янада бойитиш ва инновацион фаолиятни таъминлаш мумкин.

- *Амалий машғулотлар ва стажировкалар*: Ўқитувчиларни инновацион фаолиятга тайёрлашда амалий машғулотлар ва стажировкаларни кўпайтириш, ўқув жараёнини ишлаб чиқаришга яқинлаштириш муҳим. Бу ёш муаллимларни реал иш шароитига тайёрлайди.

4. Маънавий-эстетик муҳит ва мотивация

Инновацион фаолиятга бўлган мотивацияни ошириш, ўқитувчиларни доимий равишда ўқув курслари, семинарлар ва тренингларда иштирок этишга жалб қилиш орқали амалга оширилади. Бу ўқитувчиларнинг ўз устида ишлаш кўникмаларини оширади ва уларда касбий қизиқишни қўллаб-қувватлайди.

- *Рағбатлантириш ва танловлар ўтказиш*: Инновацион ғоялар ва ютуқларга эришган ўқитувчиларни рағбатлантириш, улар учун мукофотлар, сертификатлар ва танловлар ташкил қилиш муҳимдир. Бу уларнинг касбий фаолиятига бўлган қизиқишни оширади.

- *Таълим жараёнида ижобий психологик муҳит яратиш*: Ўқувчиларда ижобий мотивация ва қизиқиш уйғотиш мақсадида ўқитувчи билан ўқувчи ўртасида ижобий муносабатлар шакллантириш зарур.

5. Муаммоли-тарғибот усули

Муаммоли-тарғибот усуллари қўллаш орқали “Технология” фанини ўқитиш янада самарали бўлади. Бунда амалий муаммоларни ҳал қилиш, ўқувчиларда танқидий ва ижодий фикрлашни ривожлантиришга қаратилган лойиҳалар асосида таълим бериш мумкин.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

- *Муаммоли таълим ва инновацион ёндашувлар*: Муаммоли таълимни лойиҳалар билан интеграция қилиш, ўқувчиларни реал муаммолар асосида ўргатиш мумкин. Бу ўқувчиларни мустақил фикрлашга, ижодий ечим топишга ва амалий билимларни ўзлаштиришга йўналтиради.

Хулоса қилиб айтганда, “Технология” фани ўқитувчиларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлаш жуда муҳим ва масъулиятли жараён бўлиб, бунинг учун белгиланган дидактик шарт-шароитлар ва чора-тадбирлар жорий этилиши зарур. Бу ўз навбатида, ўқитувчиларнинг замонавий технологиялар ва инновацион ёндашувларни қўллаш қобилиятини оширади, уларнинг касбий фаолиятида юқори самарадорликка эришишга хизмат қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ашуров, Ф. А. (2020). Педагогик инновациялар асослари. Тошкент: Фан нашриёти.
2. Каримов, Р. А., & Юсупов, Ш. Б. (2018). Интерактив таълим технологиялари. Тошкент: Муаллим нашриёти.
3. Салимов, Б. К. (2019). Ахборот-коммуникация технологиялари таълимда. Тошкент: Таълим нашриёти.
4. Искандаров, Ш. Н. (2021). Дидактика: назарий асослар ва амалиёт. Тошкент: Ёшлар нашриёти.
5. Ўролов, А. Т. (2022). Муаммоли таълим ва унинг амалий қўлланилиши. Тошкент: Илм нашриёти.
6. Шарипов, Д. Х. (2017). Маънавий ва мотивацион таълим жараёнидаги аҳамияти. Тошкент: Талант нашриёти.